

צו

כלי חרס, פון וועלכן מען קען ניט ארויסנעמען די בליעה (ווי רש"י זאגט דערנאך, "כלי חרס . . אינו יוצא מידי דפיו לעולם") איז דער דין אז — "ישבר" —

אין רש"י שולל דעם פירוש און זאגט אז דער דין פון "ישבר" איז ניט פאר- בונדן מיטן חומר פון חטאת, נאר "לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר (ובמילא) והוא הדין לכל הקדשים" (ווייל ביי אלע קדשים איז פאראן דער דין נותר)¹ — ניט ווי דער דין פון דם חטאת פון פריערדיקן פסוק.

אבער הא גופא דארף מען פאר- שטיין: וואס איז דער הכרח אין פשוטו של מקרא צו לערנען, אז דער טעם איז מצד איסור נותר (ובמילא, הוא הדין לכל הקדשים)² — און ניט (ווי עס איז לכאורה משמע פון פשטות המשך הכתובים) אז דאס איז א דין מיוחד ביי חטאת (ע"ד ווי דער דין שלפנ"ו פון דם חטאת)?

(6) בד"ה ומורק ושוטף, וכדלקמן סעיף ב.

(7) וראה ראב"ד ה"ל מעה"ק שם. וראה לקמן סעיף ט.

(8) הכרחו של רש"י שהוא מצד "הבליעה שנבלעת בו" (ולא גזה"כ מצד עצם הבישול) — י"ל בפשטות, שהוא מצד החילוק שבין כלי חרס וכלי נחושת (אבל ראה לקמן הערה 17). ויותר מסתבר לומר — מכיון שבא בהמשך לפסוק שלפנ"ו שאיירי בניי נבלעים. וראה לקמן בפנים. והשאלה שבפנים היא — מגיל שהוא מטעם איסור נותר. ולהעיר (ע"ד ההלכה) מהר המורי לרמב"ם שם.

(*) ראה זבחים (צח, ב). ביטול בלא בילוע מ"א פ"ה וחו"ט ד"ה אלא — שם צו, א. ר"ש ע"ז ע"ז, א (פ"ה ט"ז). ועוד.

א. צווישן די דיני החטאת אין אונ- זער פרשה' זאגט די תורה: "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים".

שטעלט זיך רש"י אויף דעם ווארט "ישבר" און איז מפרש: "לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר והוא הדין לכל הקדשים".

דאס וואס רש"י דארף (א) מסביר זיין דעם טעם הדין פון "ישבר", און (ב) צולייגן, "והוא הדין לכל הקדשים" — יש לומר בפשטות:

דער פסוק, "וכלי חרש גוי" קומט בהמשך צום פריערדיקן פסוק וואו עס ווערט געזאגט דער דין פון "דם חטאת" — "ואשר יזה מדמה על הבגד גוי תכבס במקום קדוש", וואס דער חיוב איז דא בלויז ביי חטאת און ניט ביי קיין אנדער קרבן. ועפ"ז וואלט מען געדארפט לער- נען, אז דער פסוק, "וכלי חרש גוי", וועלכער קומט גלייך בהמשך לזה, איז אויך א דין מיוחד ביי חטאת¹ — אז מצד דער חומרא פון חטאת, ווערט (באלד) א חיוב ארויסצונעמען די בליעת החטאת פון דער כלי (ווי דם החטאת פון דעם בגד): און דערפאר זאגט די תורה, אז א

(1) ו' יז ואילך.

(2) שם, כא.

(3) והרי לא פרש"י טעם ד, אשר יזה מדמה על הבגד גוי תכבס במקום קדוש שבפסוק שלפנ"ו — אף שברמב"ן שם (ועוד) פ"ה הטעם, "שלא יצא חוץ לקלעים" [אלא ש"ל שמוכן הוא מפרש"י שלפנ"ו ד, קידש היינו (תאכל) כחומר שבה". ואכ"מ].

(4) ראה גם רמב"ן (לעיל סוף פסוק יח): וחיידש דינין הרבה בנבלעים מן החטאת.

(5) וכ"ה שיטת הרמב"ם — ה"ל מעשה הקרבנות פ"ה הי"ד. וראה לקמן סעיף ט.

געבן דעם זמן פון חיוב השבירה (פונקט ווי תורה גיט אן דעם זמן ווען דער איסור נותר איז חל אויפן בשר הקרבן)?¹¹

ב. ווייטער איז רש"י מעתיק דעם ווארט „ומורק" און איז מפרש: לי תמ-רוקי הנשים¹² אשקורי¹³ בלעז¹⁴ [ד.ה. א דבר המצחצח¹⁵]. און דערנאך איז ער מעתיק „ומורק ושוטף" און איז מפרש: לפלוט את בליעתו, אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפוי¹⁶ לעולם.

איז ניט גלאטיק: דער פירוש רש"י אויף „ומורק ושוטף" (לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס כו') איז דאך א המשך ישר צום פריערדיקן פירוש אויף „ישבר" (לפי שהבליעה כו' נעשה נותר) — האט רש"י געדארפט מסמך זיין די ביידע פירושים און ניט מפסיק זיין צווישן זיי מיטן אפטייטש פון ווארט „ומורק" [וועלכן ער האט געקענט זאגן נאכן פירוש וועגן תוכן הענין פון „ומורק

ואדרבה — לכאורה איז שווער צו אנהעמען (ע"ד הפשט) אז דער דין פון „ישבר" איז מצד איסור נותר, ווייל:

(א) בפשטות לייגט זיך ניט צו זאגן אז אויף דער בליעה זאל זיך לייגן דער גדר „נותר"¹⁷, ווארום דער טייטש פון „נותר" איז — אן איבערבלייב פון דעם וואס מ'האט פריער געגעסן, והיינו א מציאות ממשיית וואס איז ניתן לאכילה — משאכ' די בליעה בכלל, וועלכע איז ניט בגדר אכילה ובמילא אויך ניט קיין „נותר" פון דבר שנאכל.

(ב) אויב דער „ישבר" איז מצד איסור נותר, הייסט עס, אז דער חיוב פון „ישבר" איז חל (ניט גלייך נאכן בישול, נאך) ערשט נאכדעם ווי ס'ענדיקט זיך דער זמן אכילת הקרבן (ווען עס ווערט נותר)¹⁸ — האט די תורה געדארפט אנהערן.

(9) וגם ע"ד ההלכה — ראה הראב"ן לע"ז ס"י שיג (וראה תו"ש פרשתנו ב, מילואים" ע' רמח). שוית חת"ם יו"ד סק"ד ד"ה וכבר. השק"ט בכלי חמדה עה"ת פרשתנו כאן. ועוד (ולהעיר מדעת רב אשי ע"ז עו, א). ואכ"מ.

(10) לא מביעי להשיטות דשבירת כלי חרס היא מצד דין שריפת נותר (ר"ן ע"ז שם (הובא בצידה לדרך כאן). וכן משמע בתוד"ה אלא (ובחים צו, א) בסופה (וראה שוית חת"ם יו"ד סצ"ח). לבוש על פרשי כאן. ועוד. וראה לקמן בפנים סעיף ז ואילך) — אלא אפילו להטוברים שהטעם הוא כדי שלא יפלוט הנותר בתבשיל אחר (ראה רא"ש ע"ז שם. תו"ש פרשתנו כאן אות קפח. ושו"נ. וכן משמע מקושיית הרא"ם (ועוד) — הרי חיוב שבירה הוא רק לאחר זמן אכילתו כשנעשה נותר (ראה רא"ם, גוי"א ועוד).

כדברי דוד (וראה גם חוקוני) כאן, שחיוב שבירה הוא לפני זמן איסורו שלא יבא לידי נותר. אבל מסתימת לשון רש"י משמע שהשבירה היא מחמת שכבר נעשה נותר (כדעת רוב מפרשי רש"י). וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.

— ע"ד ההלכה ראה משנה ובחים צו, סעיב ובמפרשים שם. תוד"ה ממתינן שם צו, סעי"א. רמב"ם הל' מעה"ק שם. עקב אכילה ובניכ שם. ועוד. ואכ"מ.

(11) ובפרט שפרט' דיני נותר (מלבד פסח — בא יב, י) נאמרו רק לקמן (פרשתנו ז, טו ואילך ובפרשי שם).

לכאורה אפ"ל שהתורה סמכה על מש"נ לקמן במקומו (וכמו לגבי הבשר עצמו, שנאמר החיוב דאכילת בשר קרבנות לפני שנתפרש זמן אכילתו ודין נותר). אבל לכאורה דוחק, כי מאחר שבתורה לא מפורש ששבירת כלי חרס היא מטעם נותר, הו"ל לפרש זמן שריפתו.

(12) אסתר ב, יב.

(13) בכמה דפוסים „אישקורמנט". — וראה בספרים הדנים בהבליעו שבפרשי.

(14) רש"י אסתר שם, ג.

(15) „פי' גיעול הנבלע בו" (שו"ע אדה"ז סתניא ס"ו). ובס' המכתם לפסחים (ל, ב). כלומר מידי הדופי והריעות שלו. וראה ס' זכרון על פרשי כאן. — הטעם שמעתיק ל' זה (מפסחים שם) ולא כ' „מבליעתו" (כלשונו כאן גופא כמ"ס) — נתבאר בהתהוות.

ס'איז ניטאָ קיין אפשריות אָז די בליעה זאל נפלט ווערן (לגמרי?) פון אַ כלי חרס!

[ווייל אויב ס'איז דאָ אַן אפשריות צו מפליט זיין די בליעה — איז אדרבה: דורך צעברעכן די כלי חרס ווערט דער איסור בלוע נישט „בטל מן העולם“, זיין מציאות בלייבט אין די שבירי כלי חרס¹⁶; משאכ דורך פליטת הבליעה ווערט עס דאָך בטל].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

אין דעם פסוק שלפנ"ז זאָגט די תורה צוויי דינים חלוקים בעניניהם:

(א) אַ דין בשייכות מיט בשר החטאת — „כל אשר יגע בבשרה יקדש“, וואָס דאָס מיינט (כפרש"י) „כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע“ ממנה, און וויבאלד דער (טעם) בשר החטאת ווערט נבלע אינעם אוכל, דערפאר איז דער דין (ווי) רש"י (אין מפרש): „יקדש, להיות כמוהו אם פסולה כו' כשירה תאכל כחומר שבה“.

(ב) אַ דין בשייכות מיט דם חטאת — „ואשר יזה מדמה על הבגד גוי תכבס במקום קדוש“: און אין דעם איז דער דיוק „יזה“ — עס איז נישט קיין בליעה באופן אַז דער דם ווערט נתערב אין

ושוטף, און ווי מען געפינט בכ"מ בפרש"י¹⁶ אַז פריער איז ער מפרש דעם תוכן הענין און דערנאָך דעם פירוש התיבה].

אין דעם פירוש אויף „ומורק ושוטף“ איז נישט מובן:

פון דעם וואָס רש"י איז מסיים „אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם“ איז משמע, אַז פון דעם דין „ישבר“ וואָס שטייט ביי כלי חרס גופא וואָלט מען נישט געוואוסט אַז „אינו יוצא מידי דפיו לעולם“, נאָר מען לערנט עס אָפּ נאָר פון דעם דין „ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו“ ביי כלי נחשת —

איז תמוה: פאַרוואָס זאל מען דאָס נישט קענען אַפּלערנען פון „ישבר“ גופא? ווי-באלד אַז רש"י אליין זאָגט אַז דער טעם פון „ישבר“ איז מצד דער „בליעה, שנבלעת בו“¹⁷, איז דאָס אַ באַווייז, אַז

(16) ראה לדוגמא פרש"י בראשית ג, טז. ר"פ נח. ועוד.

(17) משאכ להסביר שהדין דישבר הוא (לא מצד בליעתו, כ"א) גז"כ — נלמד זה דכלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם מהשינוי בדין כלי חרס מדין כלי נחשת (ראה תוס' ורא"ש שנסמנו בשוה"ג להערה 8. תוד"ה התורה — פסחים שם).

ודיוק גדול לומר דמ"ש רש"י בד"ה ישבר שהטעם דשבירת כלי חרס הוא מצד הבליעה, סמך על פירושו בד"ה ומורק (שמשם דוקא נלמד דטעם הדין הוא (לא גז"כ אלא) מצד הבליעה) — כי [נוסף לזה שגם גבי טומאה (שהוא גז"כ), לא מצד בליעה] מצינו חילוק בין כלי חרס לכלי מתכות כו' (שמגין יא, לג ובפרש"י) — הרי'

מזה גופא שרש"י כותב „ולמדך הכתוב כאן“ רק לגבי „אינו יוצא מידי דפיו לעולם“, ולא בנוגע כללית פירושו (שהטעם דישבר הוא מצד הבליעה) — מוכח, שהטעם דדין „ישבר“ לא נלמד מסיים הכתוב. וראה הערה 8.

(18) ראה תוס' סד"ה אלא — וזבחים שם. ועוד. ויש שהקשו כן על דברי הר"ן הנ"ל (הערה 10), דאין מועיל „ישבר“ במקום „שריפה“. ולהעיר מבחני כאן (החילוק ד„ישבר“ ו„תשבר“).

(19) במפרשי רש"י (לעיל פסוק יא) האריכו מנ"ל ש„יגע“ פירושו „יבלע“ (ולא ע"ד לעיל תצוה כט, לו. תשא ל, כט). — ובפרש"י דילן י"ל, דאל"כ מה מקום לפרטי הדינים שלאח"ז ב„בליעה“ (אשר יזה מדמה גוי וכלי חרש גוי) כאשר „כל אשר יגע... יקדש“. ואכ"מ.

אשר יגע בהם יקדש, וכפרש"י שם²²: קדשים קלים או חולין שיגעו בה ויבלעו ממנה. יקדש, להיות כמוה כו' — נאָר דאָס איז אַן ענין שבטברא²³, אַז די בליעת (טעם) הבשר פועל'ט אויף דעם דבר שבו הוא בלוע (און דערפאַר איז נעשה „כמוה“).

עד"ז איז דער דין פון בליעה בכלי חרס ניט אַ גזירת הכתוב (מצד חומר החטאת) נאָר אַן ענין של סברא (וואָס איז שייך אויך ביי אַנדערע קדשים) — „לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר“.

ד. עפ"ז איז אויך פאַרענטפערט פאַרוואָס מען קען ניט אַפּלערנען פון „ישבר“ אַז „כלי חרס“ אינו יוצא מידי דפיו לעולם — כאָטש דער טעם פון „ישבר“ איז מצד דער בליעה שבו:

וויבאלד דער דין פון „וכלי חרש“: „ישבר“ קומט בהמשך צום דין „כל אשר יגע בבשרה יקדש“, דאָרף לפ"ז אויס-קומען, אַז דער דין פון „ישבר“ איז ע"ד ווי דער דין פון „יקדש“: פונקט ווי דורך דער בליעה אין דעם „דבר אוכל“ ווערט דער אוכל „כמוה“, אַז דיני הבשר הבלוע טראָגן זיך אַריבער אויף דעם

כללות מציאות הבגד¹⁹, נאָר תורה זאָגט אַז וויבאלד אין בגד געפינט זיך דעם חטאת, דאָרף דער דעם אַרויסגענו-מען ווערן פונעם בגד — „תכבס“ [ומהאי טעמא איז דער חיוב כיבוס ניט אויף כללות הבגד, נאָר (כפרש"י) בלויז „מקום הדם“].

און דעריבער, ווען עס קומט צום פסוק „וכלי חרש אשר תבושל בו“ — אַ חסרון מצד בליעת הבשר בכלי (וואָס ווערט נבלע דורך בשול²⁰) — איז מסתבר צו זאָגן, אַז דער פאַל איז ניט אין גדר פון „אשר יזה מדמה“, נאָר אין זעלבן סוג ווי דער דין פון „כל אשר יגע (ויבלע) בבשרה“: ד.ה. פריער זאָגט די תורה דעם דין פון בליעת הבשר אין אַ „דבר אוכל“, און דערנאָך — דעם דין פון בליעת הבשר בכלי.

און מהאי טעמא לערנט רש"י אַז דער טעם פון „ישבר“ איז (ניט מצד חומר החטאת, נאָר) מצד דעם איסור נותר — ווייל דעמאָלט האָבן ביידע דינים „כל אשר יגע בבשרה“, „וכלי חרש אשר תבושל בו“ דעם זעלבן גדר:

פונקט ווי דער דין פון „כל אשר יגע בבשרה יקדש“ איז ניט אַ גזירת הכתוב מצד חומר החטאת — מען געפינט דעם זעלבן דין אויך פריער ביי מנחה²¹ „כל

(22) ויש לומר שמטעם זה כפל רש"י פירושו גבי חטאת — להדגיש שאינו גזה"כ במנחה (וראה זכחיס צח, א הצריכותא דמנחה וחטאת).

אלא שזע"ק השניונים בפרש"י: במנחה — (1) בהדיה „כל אשר יגע וגו'“ (2) קק"ל או חולין. (3) בדיה יקדש — „יאכלו כחומר המנחה“ „משאכ" אצל חטאת — (1) בהדיה מעתיק „כל אשר יגע בבשרה“ (2) „כל דבר אוכל“ (3) „תאכל כחומר שבה“ „ואכ"מ.

(23) שלכן גם בפשוטו של מקרא מסתבר שוהו דין בכל הקדשים (ראה ע"ד ההלכה — זכחיס צו, ב ואילך).

(19) ע"ד ההלכה (זכחיס צח, ב. רמב"ם הל' מעה"ק פ"ח ה"ט) הדם צ"ל בלוע בבגד (ולא רק נוגע). אבל (נוסף לזה שלא נזכר בכתוב או בפרש"י לשון „בלע“ (ע"ד פרש"י לעיל „יגע ויבלע“), הרי) בליעת דם בבגד אינה שייכת לכללות הבגד, ככפנים.

(20) ע"ד ההלכה — ראה לעיל שוה"ג להערה 8. אבל ע"ד הפשט ביטול שייך לבליעה. ודיבר הכתוב בהווה. וראה בפנים ההערה שם.

(21) פרשתנו ו, יא.

אויף דער כלי (אפילו נאך דער פליטת הבליעה, לכאורה)?

וואלט מען דערפון געקענט מדייק זיין, אז דער טעם פון „ישבר“ ביי כלי חרס איז (ניט א דין אויף דער כלי גופא, נאר) בלויז צוליב דער בליעה (וואס קען ניט נפלט ווערן פון א כלי חרס).

— באווארנט עס רש"י דורך מפסיק זיין צווישן די צוויי פירושים (וועגן דעם דין פון כלי חרס און כלי נחושת) מיט דעם פירוש פון ווארט „ומורק“ — „לשון תמרוקי הנשים כו“, וואס מיינט (ווי רש"י טייטשט אין מגילת אסתר²⁶) „דברים המצחצחין“, און דערמיט וויל רש"י ארויסברענגען אז דער דין פון „ומורק“ איז בדוגמא צום דין כיבוס פון דם חטאת.

והיינו: די צוויי דינים אין אונזער פסוק (וכלי חרש גוי ואם בכלי נחושת גוי) זיינען מעין די צוויי דינים פון פריערדיקן פסוק (כל אשר יגע גוי ואשר יזה מדמה גוי):

(א) דער דין „וכלי חרש גוי“, פון וועלכן עס קען ניט נפלט ווערן די בליעה — איז בדוגמא דעם דין פון „כל אשר יגע גוי“ — „דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה“, וואס היות אז פון דעם דבר אוכל קען מען ניט מוציא זיין די בליעה פון בשר הקדוש, דערפאר איז דער דין — „יקדש, להיות כמות“.

ומעין זה איז ביי כלי חרס, אז עס ווערט „כמות“ (ווי די בליעת נותר) ובמילא לייגט זיך אויף דער כלי א חיוב פון „ישבר“.

(ב) דער דין פון „ואם בכלי נחושת גוי“ וועלכער קען יע פון זיך פולט זיין די

„דבר אוכל“ — עד"ז איז ביי דער כלי וואס האט בולע געווען מבשר החטאת, אז דער דין פון „ישבר“ איז (ניט נאר מצד דער בליעה שבו, נאר) אויך מצד דער כלי. וויבאלד די כלי האט אין זיך בליעת נותר, לייגט זיך אויף דער כלי א דין (שריפה²⁴) — שבירה (כאילו נאמר אז די כלי ווערט „נותר“²⁵).

און דערפאר קען מען פון דעם דין „ישבר“ ניט וויסן אז „כלי חרס . . אינו יוצא מידי דפיו לעולם“ — ווייל אפילו אויב עס וואלט יע געקענט זיין פליטת הבליעה (ע"י הגעלה כו), איז נאך אלץ דא דער חיוב „ישבר“ אויף דער כלי צוליב דעם וואס דער איסור בלוע האט אויף אים גע'פועלט' ער זאל זיין „כמות“, כנ"ל.

דוקא נאכדעם ווי מ'ווייסט דעם דין „ומורק ושוטה“ ביי כלי נחושת — אז ביי כלי נחושת איז גענוג די פליטת הבליעה דורך מריקה ושטיפה און ס'איז ניט קיין חיוב צו מאבד זיין די כלי (אין דער צייט ווען ביי כלי חרס איז ניט אזוי דער דין) — לערנט מען דערפון אפ, אז ביי כלי חרס איז ניט שייך „לפלוט את בליעתו“, „למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם“.

ה. עס בלייבט אבער ניט מוסבר: וויבאלד אז אויך די כלי נחושת האט אין זיך געהאט בליעת איסור נותר — האט זיך געדארפט לייגן א חיוב פון „ישבר“

24) ראה לעיל הערה 10 ש(לכמה דיעות) זהו טעם הדין ד „ישבר“.

25) עפ"י מתורצת בפשטות קשיית הש"ס (זבחם צו, רע"א). אמאי ישברו נהדרניהו לכבשונות? — כי ע"י כבשונות „נעשים ככלים חדשים“ (ר"ת בתוד"ה אלא שם), היפך הציווי ד „שריפת“ (ביטול) הכלי. ולכן צ"ל „ישבר“ דוקא.

מצד דעם איסור נותר אין דער בליעה
(ווי ביי „כלי חרש אשר תבושל בו“),
נאר צוליב דעם גדר פון בשר חטאת
שבה, כדלקמן (סעיף ז-ח).

[דערמיט וועט מען פארשטיין דעם
טעם השינוי, וואס ביי גיעולי נכרים איז
דער לשון הפסוק²⁸ „כל דבר אשר יבוא
באש תעבירו באש“ (ווי רש"י טייטשט
דארטן: כדרך תשמישו הגעלותו, מה
שתשמישו ע"י חמין יגעילנו בחמין בו),
משא"כ דא שטייט „ומורק ושוטף במים“:

ביי הגעלה פון א דבר איסור איז דער
עיקר מכוון צו מבטל זיין די בליעת
האיסור, וואס אויף דעם איז גענוג
„יגעילנו בחמין“; משא"כ דער דין פון
„ומורק ושוטף“ ביי חטאת איז בדומה
צום דין מיוחד (ביי דם חטאת) פון
כיבוס הבגד, און דעריבער איז ניט
גענוג הגעלה לחוד (וועלכע איז מבטל
די בליעה), נאר דער „יפלוט את
בליעתו“ דארף זיין אין אן אופן פון
„ומורק ושוטף במים“²⁹, מצחצח זיין און
אויסשווינקען די כלי³⁰ (בדוגמא צו
כיבוס).

ז. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
די שאלות הג' (סוף סעיף א) — ווי

בליעה, איז מעין דעם דין פון „ואשר יזה
מדמה על הבגד“, וואס וויבאלד מען
קען ארויסנעמען דעם דם פון דעם בגד,
איז דער דין (ניט „יקדש, להיות כמוה“,
נאר) „תכבס“ —

איז מעין זה בעניננו וויבאלד די
בליעה קען נפלט ווערן פון דער כלי
נחושת, לייגט זיך ניט קיין חיוב שריפת
(— שבירת) נותר אויפן כלי, נאר בלויז
אויף דער בליעה²⁷.

ו. עפ"ז — אז „ומורק ושוטף“ איז
בדוגמא צום דין „תכבס“ (ביי דם חטאת)
— יש לומר יתירה מזו, אז דער-
מיט וואס רש"י איז מפקס צווישן די
צוויי פירושים מיטן טייטש פון „ומורק“,
דייטעט ער אז, אז דער דין פון „ומורק
ושוטף“ איז ניט בדומה צום דין פון
„ישבר“

[אז מ'זאל זאגן אז ביידע טוען אויף
דעם זעלבן ענין — שריפת נותר, נאר
ביי כלי חרש (וואס „אינו יוצא מידי דפיו
לעולם“) איז עס דורך „ישבר“, און ביי
כלי נחושת — דורך „ומורק ושוטף“],

נאר עס איז אן אנדער גדר:

פונקט ווי דער דין פון „תכבס“ ביי דם
חטאת איז ניט פארבונדן מיט אן איסור
אדער פסול אין דעם דם, נאר ביי דם
חטאת האט תורה מחדש געווען אז אין
פאל פון „יזה מדמה על הבגד“ איז דא א
חיוב פון „תכבס“ — עפ"ז ביי „ואם בכלי
נחושת בושלה“, איז דער חיוב פון
„ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו“ ניט

(28) מטות לא, כג.

(29) וגם ע"ד ההלכה הדין דמריקה (ולכל
הדיעות) שטיפה הוא חוספה על דין הגעלה (ראה
זבחים צו, ב וא"ל וברש"י ותוס' שם. ועוד).

(30) עפ"י יומתק הטעם שמביא רש"י הרא"י
מפסוק „תמרוקי הנשים“, ולא הביא הפסוק שלפניו
(שם, ג) „תמרוקיהן“ (וראה שם, ט. ובכתוב זה עצמו
„מרוקיהן“). וראה ירמ' מו, ד ובפרש"י — כי בזה
מודגש שהכוונה לא רק לבטל פסולת בו, כיא כמו
„תמרוקי הנשים“ שהם לעדן את הבשר (כפרש"י
אסתר שם, ג). — עוד טעם נ"ת בשיחת ש"פ שמיני
תשלו.

(27) עפ"י מובן למה הפסיק הכתוב בין הדין
ד „וכל אשר יגע גו' וכלי חרש גו'“ בכתובת הדין
דדם חטאת (דלכאורה הו"ל להסמיכם, מכיון שיש
להם תוכן שווה, כנ"ל סעיף ג) — כי שני הדינים
שבשני הפסוקים הם בהתאם זה לזה.

[און דא זעט מען ווי רש"י בדיוק לשונו באווארנט אן אריכות/דיקע שק"ט אין מפרשים: דער רא"ם פרעגט אויף רש"י³³: פארוואס דארף מען צעברעכן דעם כלי חרס צוליב דעם וואס די „בליעה שנבלעת בו נעשה נותר“ — לויט דער שיטה אז „לינת לילה פוגמת“ (וואס אזוי איז דעת רש"י³⁴) — קומט אויס, אז באותו זמן (בבוקר) וואס אויפן בשר דארף חל זיין דער איסור נותר, איז עס שוין דאן (א דבר המותר זייענדיק) א „נותן טעם לפגם“?

ע"פ הנ"ל אבער איז קושיא מעיקרא ליתא, ווייל לויט רש"י (בפירושו עה"ת, וואו ער איז מפרש פשוטו של מקרא) איז אויף דער בליעה חל גלייך דער איסור נותר צוזאמען מיטן חיוב שריפה.

ח. עפ"י וועט מען פארשטיין דעם חילוק צווישן כלי חרס און כלי נחושת:

אט דער גדר אז דורך דער בליעה עצמה שאפט זיך דער איסור נותר — יש לומר³⁵, איז בלויז ביי כלי חרס וואס „אינו יוצא מידי דפיו לעולם“ און ס'איז שוין אוממעגלעך אז די בליעה זאל קומען לידי אכילה אין וועלכן-עס-איז אופן — און דערפאר ווערט עס נותר. און דאס איז דער תוכן פון דעם חיוב שבירה, א דין פון שריפת נותר³⁶, וכפרש"י „לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר“.

פאסט דער שם „נותר“ אויף „בליעה“, און פארוואס גיט ניט אן תורה דעם זמן „שריפתו“ („ישבר“)?

באווארנט עס רש"י בדיוק לשונו: „לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר“, וואס רש"י מיינט דא — אז מיט דער בליעה גופא ווערט עס (באלד) נותר.

די הסברה אין דעם: דער גדר פון „נותר“ ע"ד הפשט איז ניט אז אכילה לאחר זמנה ווערט נתהפך אין אן איסור נותר, נאר דער בשר ווערט נותר צוליב דער אי אפשרות אויף אכילה. ד.ה. ביי בשר קדשים האט די תורה מתנה גע-ווען צוויי חייבים: עיקר החיוב איז לכל לראש — מצות אכילתו (כל זמן מען מעג עס עסן); איב מ'קען עס אבער ניט עסן — טאר מען עס ניט לאזן סתם ליגן, נאר מען דארף עס גלייך פאר-ברענען³⁷.

און דאס איז אויך די הסברה בנוגע לבליעה: דערמיט גופא וואס דער (טעם ה)בשר ווערט נבלע אין א כלי און ווערט אויס „אוכל“ — ווערט עס גלייך נותר און מען דארף עס פארברענען. און דערפאר איז דער דין, אז „כלי חרש אשר תבושל בו ישבר“: עס לייגט זיך גלייך אויף דעם דער חיוב פון שריפת נותר³⁸ (וואס ביי בליעה בכלי חרס איז עס דורך „ישבר“³⁹).

(33) וכבר האריכו במפרשי רש"י. ובצידיה לדרך

ציין לתוס', רא"ש ור"ן ע"ז ע', א. ואכ"מ.

(34) ע"ז שם — ראה תוס' שם. ועוד.

(35) אבל אינו מוכרח, כי י"ל שעצם מציאות דבליעה (קודם פליטה) אינו בגדר „מאכל“ שיחול ע"ז חיוב (ומצות) אכילה, ובדרך ממילא חל ע"ז חיוב שריפה. ולכן מקום לקס"ד גבי כלי חרס שהדין דישרב הוא מצד דין נותר אף אם אי אפשר לפלוט את בליעתו, כנ"ל סעיף ד.

(31) ועפ"י חידוש ונפסק"מ להלכה — שע"ד הפשט בשר שנפסל מאכילה באיזה אופן שהוא נעשה חיבה נותר וחייבים לשורפו. ואולי י"ל דהלכות התורה הן ע"פ הרוב. ע"ד במג"ח ח"ג פל"ד.

(32) ועפ"י — אסור (ע"ד הפשט) לבשל עוד חטאת בכלי חרס זה, גם לפני סוף זמן אכילתו (משא"כ ע"ד ההלכה — ראה תרי"כ פרשתנו כאן (וברמב"ם ה"ל מעה"ק שם) „ושונה ומשליש“).

בנוגע דעם דין פון „וכלי חרש גו" ישבר גו" בכלי נחושת גו" ומורק וש-
טף גו" איז פאראן א פלוגתא צווישן
דעם רמב"ם און ראב"ד: לויט שיטת
הרמב"ם³⁸ איז דער דין פון „וכלי חרש
גו" ישבר" א גזירת הכתוב דוקא ביי
חטאת, משא"כ „מריקה ושטיפה" איז א
דין ביי אלע קדשים; דער ראב"ד³⁹
האלט אבער, אז ביידע דינים (כלי חרש
ישבר און מריקה ושטיפה בכלי נחושת)
זיינען בכל הקדשים.

ווי איז שיטת רש"י ביי „ישבר" זאגט
רש"י „והוא הדין לכל הקדשים", משא"כ
ביי „ומורק ושטף במים" זאגט דאס ניט
רש"י. בפשטות לערנט מען, אז ביידע
דינים קומען בהמשך אחד, ובמילא
דארף עס רש"י ניט זאגן נאכאמאל ביי
כלי נחושת.

ע"פ הנ"ל אבער — איז עס בדוקא
(און שיטת רש"י — בלימוד ע"ד הפשט
— איז א דיעה שלישית⁴⁰): דער דין פון
„ישבר" וואס איז מצד שריפת נותר איז
טאקע ביי אלע קדשים; משא"כ דער דין
פון „ומורק ושטף" איז לויט רש"י (בפ-
שוטו של מקרא) בדוגמא צום דין
„תכבס" וואס איז א חומר מיוחד ביי
חטאת⁴⁰ (און ניט מצד דעם דין נותר).

(משיחת ש"פ צו תשל"ו)

משא"כ ביי כלי נחושת וואו די בליעה
קען יע נפלט ווערן, פועלט ניט די
בליעה דעם דין נותר, וויבאלד ס'איז
נאך ניט נשלל געווארן די אפשריות פון
אכילה — מ'קען מאכן נאך א מאכל אין
דער כלי און די בליעה וואס ווערט
כולה נפלט אין דעם מאכל קען געגעסן
ווערן ביחד עם המאכל³⁶;

און דאס וואס כלי נחושת דארף האבן
מריקה ושטיפה איז (ניט בכדי לפלוט
בליעת איסור (נותר³⁷), נאר) בכדי צו
אויסרייניקן די כלי פון דעם (טעם) בשר
החטאת (מעין פון כיבוס הבגד פון דם
חטאת).

און דאס איז דער המשך אין פרש"י:
פריער איז ער מפרש ווי ביי כלי נחושת
איז דער חיוב פון „ומורק" — „מל' תמ-
רוקי הנשים כו'" — בדוגמא צום דין פון
„תכבס", און דאס איז דער תוכן פון
„לפלוט את בליעתו" — אן ענין פון
„כיבוס" (ניט „שריפת נותר"); און כדי
צו מבאר זיין דעם חילוק, וואס ביי כלי
נחושת איז ניטא קיין דין נותר מצד
הבליעה ווי ביי כלי חרש — איז רש"י
ממשיך „אבל כלי חרש למדך הכתוב כאן
שאינו יוצא מידי דפיו לעולם", וואס
דערפאר שאפט די בליעה בכלי חרש
נותר.

ט. דערפון קען מען ארויסנעמען
„ענינים מופלאים" ע"ד ההלכה, ובהק-
דים:

(38) הל' מעשה הקרבנות פ"ח הי"א-יד.
(39) ולהעיר מדעת ר"ש (משנה זבחים צה, ב.
וש"ג) שקדשים קלים אינם טעונים מריקה ושטיפה,
ובתוס' רעק"א למשניות שם, דגם ר"ש מודה שהדין
דשבירת כלי חרש הוא בכל הקדשים. ע"ש.
(40) ולהעיר שגם ע"ד ההלכה צריכים לימוד
מיוחד שהדין דמריקה ושטיפה הוא בכל הקדשים
(זבחים צו, ב. תריכ פרשתנו ו, כב). וראה הערה
הקודמת.

(36) ראה זבחים (צו, א) דלדעת ר"ט „כל יום ויום
נעשה גיעול לחבירו". ולהעיר מרע"ב על פרש"י
כאן.

(37) וגם את"ל שאם ישאר בלוע עד אחר זמן
אכילתו יעשה נותר — הרי דינו ככל כלי שבלע
איסור שמגעילו ודי.

צו ב

איז ניט פאַרשטאַנדיק: פירוש רש"י על התורה איז ניט קיין ספר הלכות, נאָר, ווי רש"י זאָגט כמה פעמים* — „אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" — ועפ"ז: למאי נפק"מ אין פשוטו של מקרא די גזירת חכמים (זמן רב נאָך מ"ת — מקרא) ניט צו עסן בשר הזבח אחרי חצות?!

נאָך מער: רש"י זאָגט — „אם כן למה אמרו" — ד.ה. אַז עס איז ברור אַז מען ווייס פון פריער אַז „אמרו עד חצות", וואָס דערפאַר שטעלט זיך די שאלה „למה אמרו כו' (און דער טעם איז) כדי להרחיק כו'".

איז תמוה: פון וואָנעט ווייס מען (אין פשוטו של מקרא) וועגן דער גזירת חכמים, אַז רש"י זאָל צוליב דעם דאַרפן באַוואַרענען די שאלה „למה אמרו עד חצות"?

ב. דער פלא אין פירוש רש"י איז נאָך גרעסער:

די באַוואַרעניש — אַז כאַטש מן התורה קען מען עסן דעם קרבן „עד בוקר", האָבן אָבער די חכמים גוזר גע-ווען מ'זאָל עס מעגן עסן נאָר „עד חצות" — איז דאָך שייך ביי אַלע קרבנות וועלכע זיינען נאכלים ליום ולילה, וואָס וועגן איינעם פון זיי — קרבן פסח — האָט מען שוין געלערנט אין פ' בא': „ואכלו את הבשר בלילה הזה גו' ולא תותרו ממנו עד בוקר".

א. אין פסוקי „ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" איז רש"י מעתיק די ווער-טער „לא יניח ממנו עד בוקר" און איז מפרש: אבל² אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה.

בפשטות לערנט מען³, אַז מיט „למה אמרו" מיינט רש"י — דאָס וואָס עס שטייט אין תורת כהנים על אתר⁴ (און אין משנה⁵) „למה אמרו חכמים עד חצות" (ובפרט אַז אין כמה כתב-יד פון פירוש רש"י⁶ איז די גירסא „למה אמרו חכמים", אַז די חכמים (בזמן בית שני⁷) האָבן גוזר געווען אַז מען זאָל עסן בשר הזבח בלויז „עד חצות"⁸.

- (1) פרשתנו ז, טו.
- (2) בדפוס ראשון ושני ובכמה כת"י רש"י שתח"י — תיבת „אבל" ליתא.
- (3) ראה שפ"ח כאו.
- (4) וכן במכילתא בא (יב, ח), הובא לקמן בפנים סעיף ב.
- (5) ריש ברכות.
- (6) ובא' מכת"י רש"י שתח"י „למה נאמרו" — אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסי רש"י הנפוצים הגירסא „למה אמרו" (בהשמטת תיבת „חכמים").
- (7) ראה מכילתא שם: ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שהיו אומרים . . . ועשו סייג לתורה. — וראה לקו"ת ר"ה (נז, ג), סידור (רמד, א) ובכ"מ, שרוב גזירות וסייגים נתחדשו בזמן בית שני (אף שמצינו גזירות גם לפני — ראה אנציקלופד' תלמודית ערך גזרה ס"ע תקלב ואילך. ושי"ן).
- (7*) וכפשטות ל' רש"י בקהלת עה"פ (יב, יא) דברי חכמים.

(8) פרש"י בראשית ג, ח, שם, כד, ובכ"מ.

(9) יב, ח"י.